

Marica Čilaš Mikulić

Nezaobilazan rječnik u teoriji i praksi HIJ-a

Matea Birtić, Tomislava Bošnjak Botica, Ivana Brač, Ivana Matas Ivanković, Ivana Oraić Rabušić i Siniša Runjaić. 2018. *Valencijski rječnik psiholoških glagola u hrvatskome jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

O d 2018. godine stručna je javnost bogatija za još jedan rječnik – *Valencijski rječnik psiholoških glagola hrvatskoga jezika*. Rječnik je rezultat dvaju znanstvenih projekata: Baze hrvatskih glagolskih valencija i Valencijskoga rječnika hrvatskih glagola, a objavio ga je Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Njegovi su autori Matea Birtić (M. Birtić je i urednica rječnika), Tomislava Bošnjak Botica, Ivana Brač, Ivana Matas Ivanković, Ivana Oraić Rabušić i Siniša Runjaić.

Kako u Uvodu ističe urednica i glavna autorica koncepcije, Valencijski rječnik psiholoških glagola dio je budućega velikoga valencijskoga rječnika koji će sadržavati 900 hrvatskih glagola podijeljenih u 35 semantičkih skupina, koje se dalje dijele na semantičke podskupine, pa će tako svi glagoli biti podijeljeni u 91 skupinu i podskupinu.

Vodeći se kriterijima čestotnosti i funkcionalnosti, autori su obradili 57 psiholoških glagola, koji se u hrvatskim gramatikama i studijama često nazivaju glagolima osjećanja, glagolima duševnoga stanja i glagolima htijenja. To su, primjerice: *bojati se, brinuti, čuditi, diviti se, dosaditi, dosađivati, faliti, koncentrirati, ljutiti, mrziti, naviknuti, nedostajati, obožavati, očekivati, poštovati, reagirati, sjećati se, sviđati se, trebati, tugovati, usuđivati se, veseliti, zaljubiti se, zavidjeti* itd.). Od tih glagola samo četiri nisu temeljno psihološki glagoli: *faliti, nedostajati, koncentrirati i trebati*. Već pri samom pogledu na popis glagola uočava se da su neki glagoli navedeni kao nepovratni (primjerice *brinuti, naviknuti, veseliti*), iako su česte njihove inačice *sa se*. Kod takvih su glagola u ovome rječniku u natuknici nepovratne inačice, a inačice *sa se* su podnatuknice. Kada je *se* neodvojiv dio glagola, tj. kada je riječ o *reflexiva tantum*, glagol je naveden kao povratan. Takvih je 12 glagola u ovome rječniku: *bojati se, diviti se, nadati se, ponositi se, sjećati se, sramiti se, stidjeti se, svidjeti se, sviđati se, usuđiti se, usuđivati se i zaljubiti se*. S obzirom na to da su glagolske natuknice izabrane prema čestotnosti i funkcionalnosti, ne navode se uvijek oba vidiska parnjaka, nego onaj koji je češći (naprimjer u Rječniku su obrađeni *dosaditi i dosađivati, doživjeti i doživljavati, osjećati i osjetiti*, ali se uz svršene glagole *naviknuti i iznenaditi* ne navode njihovi nesvršeni parnjaci, dok se uz nesvršene glagole *brinuti ili ljutiti* ne navode njihovi svršeni parnjaci).

Autorski se tim u ovom rječniku teorijski i koncepcijski oslanja na pristup valentnosti zastupljen u njemačkom jezikoslovlju (Helbig i Schenkel 1973, Engel i Schumacher 1876, Engel 1988 i dr.).

Taj je pristup valentnosti u ovome rječniku semantički utemeljen. To znači da se valencijski obrasci donose za svako značenje pojedinoga glagola. Postoji deset vrsta

dopuna i one mogu biti obvezne i neobvezne (nominativna dopuna, genitivna, dativna, akuzativna i instrumentalna dopuna, potom prijedložna, priložna, predikatna i infinitivna te rečenična dopuna). Uz dopune ponekad se navode i dodatci, što se u valencijskim rječnicima obično ne bilježi, ali može biti koristan podatak osobito za one koji hrvatski jezik uče.

Glagolski je članak organiziran tako da se nakon glagolske natuknice donosi gramatički, odnosno morfološki opis (oznaka vida, 1. l. jd. i 3. l. mn. prezenta, glagolski pridjev radni u muškom i ženskom rodu te glagolski prilog trpni). Nakon toga imenuje se semantička skupina kojoj glagol primarno pripada. Potom se navode čvrste sveze (kolokacijske i frazemske veze glagola i drugih riječi). Svaki glagolski članak sadrži podnatuknice, različite značenjske nijanse glagola, označene brojem. Uz njih se navodi oznaka povratnosti (ako je glagol povratan), stilsko odrednica, definicija i sinonimi. Zatim slijedi valencijski opis koji se sastoji od sintaktičkoga, morfološkoga i semantičkoga opisa, a potom rečenični primjer. Kako ističe urednica, primjeri su nađeni u dvama hrvatskim korpusima (*Hrvatska jezična riznica* i *hrWac*). Ponekad su primjeri malo preuređeni i prilagođeni potrebama rječnika, samo je jedan primjer konstruiran.

PRIMJER GLAGOLSKOG ČLANKA (88. i 89. stranica Rječnika)

osjećati nesvr. <1. l. jd. osjećam, 3. l. mn. osjećaju, prid. r. m. osjećao, prid. r. ž. osjećala>
<psihološki glagoli>

<*osjećati leptiriće u trbuhu*: biti jako zaljubljen ◇ Glumica se pohvalila prijateljima kako opet osjeća leptiriće u trbuhu, a te osjeća je u njoj je probudio jedan fotograf.>

<*osjećati se kao kod (svoje) kuće / kao doma*: ugodno se osjećati negdje, obično u gostima ◇ Moji ugostitelji tako su ljubazni da se osjećam kao kod kuće. U Medveščaku sam jedan dan, a već se osjećam kao doma.>

<*osjećati se dobro u vlastitoj/svojoj koži*: osobno što proživljavati, obično loše ◇ Posljedice liberlanog spolnog odgoja i pretjerane seksualizacije djece roditelji i njihova djeca osjećat će na vlastitoj koži.>

osjećati 1

primati kakav fizički podražaj, doživljavati kakvu fizičku promjenu

<somatski glagoli>

NomD, AkD

◇ Mogu igrati, iako još uvijek osjećam (ja) bol.

ja – NomD: nominativ [onaj tko prima kakav fizički podražaj: živo, osoba, skupina ljudi, životinja, biljaka]

bol – AkD: akuzativ [fizički podražaj koji tko prima: stanje]

◇ Jesmo li mi tek na pragu otkrivanja kako biljke osjećaju vanjske podražaje?

biljke – NomD: nominativ onaj tko prima kakav fizički podražaj: živo, osoba, skupina ljudi, životinja, biljka]

vanjske podražaje – AkD: akuzativ [fizički podražaj koji tko prima: stanje]

NomD, AkD, (PriID)

◇ Tek nakon tri sata osjećao je (on) hladnoću u nogama.

on – NomD: nominativ [onaj tko prima kakav fizički podražaj: živo, osoba, skupina ljudi, životinja]

hladnoću – AkD: akuzativ fizički podražaj koji tko prima: stanje]

u nogama – (PrilD): u + lokativ [dio tijela na kojemu tko prima kakav fizički podražaj: mjesto]

NomD, RečD

◊ Osjećam (ja) da se znojim.

ja – NomD: nominativ [onaj tko prima kakav fizički podražaj: živo, osoba, skupina ljudi]

da se znojim – RečD: da [fizički podražaj koji tko prima: propozicija]

◊ I kad je najtoplije, osjećam (ja) kako mi zebu leđa.

ja – NomD: nominativ [onaj tko prima kakav fizički podražaj: živo, osoba, skupina ljudi, životinja]

kako mi zebu leđa – RečD: kako [fizički podražaj koji tko prima: propozicija]

Uz tu podnatuknicu (osjećati 1) ovaj glagolski članak sadrži još sedam podnatuknica koje su napisane prema istim načelima: za svako od osam značenja glagola *osjećati* precizno je definirano značenje, napisani su i opisani valencijski obrasci koji su oprmjereni izvornim rečenicama. Za razliku od glagola *osjećati* koji ima osam podnatuknica, njegov svršeni parnjak *osjetiti* u ovome rječniku ima šest podnatuknica. Sva navedena značenja tih dvaju glagola nisu međusobno podudarna. Stoga će ovaj rječnik zasigurno potaknuti aspektološka i ina istraživanja.

Ovaj je rječnik namijenjen znanstvenoj i stručnoj javnosti – znanstvenicima koje zanima valentnost hrvatskih glagola, profesorima i učiteljima hrvatskoga jezika, studentima hrvatskoga jezika kojima je hrvatski prvi jezik, ali i inojezičnima. Nastavnici hrvatskoga kao inoga jezika u njemu će naći dobrodošlo nastavno sredstvo jer sami neće trebati tragati za različitim značenjima pojedinih psiholoških glagola ni za primjerima uporabe u korpusima – u ovome će rječniku naći precizne definicije značenja sa sintaktičkim opisom, odnosno primjere s valencijskim opisima. Rječnik se može preporučiti učenicima i studentima HIJ-a na višim razinama učenja za samostalno učenje. Tako ovaj rječnik postaje nezaobilazan izvor u teoriji i praksi hrvatskoga kao inoga jezika.